

Tworzenie wypowiedzi – o kompozycji.

KONTAKT

**W: CKE.EDU.PL
E: CKESEKR@CKE.EDU.PL**

CZYM JEST TEKST?

PODSTAWOWE INFORMACJE

Tekst jest ponadzdaniową (tzn. wyższą typologicznie, niekoniecznie większą rozmiarami) jednostką językową, makroznakiem samodzielnym komunikacyjnie, który:

- ma swój podmiot (nadawcę),
- ma rozpoznawalną intencję umożliwiającą interpretację przez odbiorcę,
- ma określone nacechowanie gatunkowe i stylowe (kwalifikator tekstu),
- poddaje się całościowej interpretacji,
- wykazuje integralność strukturalną oraz spójność semantyczną,
- podlega wewnętrznemu podziałowi semantycznemu, a w wypadku tekstów dłuższych – także logicznemu i kompozycyjnemu.

- Prace przygotowawcze.
- Praca z materiałem.
- Zaplanowanie tekstu.
- Pisanie.
- Korekta i ostateczna wersja tekstu.

J. Maćkiewicz, *Jak dobrze napisać. Od myśli do tekstu*, Warszawa 2010.

ETAPY PRACY NAD TEKSTEM.

PLAN PRACY

- **Plan psychologiczny** – mapa myśli, brulionowy zapis wszystkiego, co kojarzy się z omawianym problemem.
- **Plan kompozycyjny** – efekt porządkowania tego wszystkiego, co zawiera plan pierwszy. Polega na wyeliminowaniu nadmiaru materiału, jego poklasyfikowanie, a cechuje go całościowość, hierarchiczność i spójność.

STRUKTURA PRACY. AKAPIT

Akapit – wyodrębniony graficznie fragment tekstu wyrażający – zazwyczaj – jedną myśl i składający się z powiązanych ze sobą zdań. Tak rozumiany akapit stanowi zasadniczą jednostkę treściową tekstu.

STRUKTURA PRACY.

RODZAJE AKAPITÓW

- **Akapity analityczne** – wprowadzają nową myśl, wypowiedzenie tematowe, zawierające stwierdzenie ogólne, które nadaje porządkujący sens bardziej szczegółowym treściom rozwijanym w kolejnych zdaniach.
- **Akapity syntetyczne** – wypowiedzenie tematowe zamieszczone jest na końcu, pełni wówczas rolę wniosku, którego przesłanki zawarte są w rozwinięciu, lub puenty, efektownie zamykającej wywód.
- **Akapity łącznikowe** – nie zawierają nowych myśli, ponieważ służą do spajania większych części tekstu. Mogą również podsumowywać jakieś fragmenty rozważań bądź stanowić wprowadzenie do fragmentów po nich następujących. Są zazwyczaj krótsze od akapitów, które je otaczają.
- **Akapity synonimiczne** – także nie zawierają nowych myśli, bowiem mają na celu sparafrazowanie, przekazanie innymi słowami myśli znajdującej się w akapicie poprzedzającym.

STRUKTURA PRACY.

WSTĘP

- To początkowa część całości, wstęp do czegoś.
- Jest integralną częścią całości.
- O wyborze efektywnej formuły początkowej decyduje tekst (jego gatunek, tematyka, przewidywana długość, dominująca funkcja) oraz czytelnik (jego wiedza, potrzeby itp.).
- Ma za zadanie przyciągnąć uwagę odbiorcy, nawiązać z nim kontakt, przekonać go do dalszej lektury oraz przygotować do tego, co będzie później.

STRUKTURA PRACY.

ZAKOŃCZENIE

- To etap rozstrzygający o tym, czy zostanie zrealizowany zakładany przez nadawcę cel tekstu.
- Zakończenie decyduje o kompozycyjnej jakości tekstu, jego skuteczności informacyjnej, perswazyjnej itp.
- Zakończenie może być **zamknięte** (podsumowanie, wyrazista puenta, odpowiedź na postawione we wstępie pytania itp.) lub **otwarte** (rozumiane jako celowe, przemyślane niedopowiedzenie, retoryczne zawieszenie głosu, świadome przerzucenie części pracy umysłowej na czytelnika, może kończyć się pytaniem retorycznym).

STRUKTURA PRACY. WSTĘP I ZAKOŃCZENIE

Początek i koniec tekstu tworzą jego ramę, są sygnałami jego całościowości. Pełnią także ważne funkcje w stosunku do odbiorcy. Początek przyciąga odbiorcę i wprowadza go w tekst, koniec decyduje o efekcie, jaki tekst wywiera na odbiorcy.